

ПИСАЋА МАШИНА

У 1941. години већ је била настала тринаеста откад су неки чаоописи и листови почели да ми објављују песме и народне умотворине. Писаће машине нисам имао, па сам све морао да пишем рушм. У оокудици слободног времена, то је за мене био велики напор. Писаћа машина би ми донела олакшање, али је за њу требало доста новца. А ја, мада сам штедео сваки динар, никад их довољно нисам имао. Али ми поможе случај, те за мале мале паре дођох до ње.

Кад се рашчуло да је бомбардован Београд и да је немачка војска провалила у нашу земљу, многи су похитали у Пожегу да би из војних магацина „запленили“ што више ствари. Све те магацине народ је звао „војна шивара“, јер је у касарском кругу годинама постојала радионица одела за војску. Одатле су ношена; скројена војничка одела и штофови за њих, сандуци пуни шишаћих машина или бријача, „бланак“ и скројена „лица“ за обућу... па чак и — пиоаће машине.

Мој сусед Војин Ђокић дотерао је кући пуне канте разних ствари, међу којима су биле и три писаће машине. Једна велика, „континентал“, бејаше сасвим нова, неупотребљивана, а друге две, мале, биле су половне. Ја сам га салетео да ми прода „адлерицу“ и он је одмах пристао, јер је машине и донео ради продаје. Дао сам му сву своју уштеђевину: 700 динара. Он је био задовољан, иако је машина вредела бар пет пута толико. Ја сам био још задовољнији, иако бејох остао без динара у цепу.

Другу малу машину продао је Мирославу Ж. Тешићу. Отада, до дубоко у ноћ, светлео је прозор моје собе. Учио сам се да куцам на писаћој машини. Најпре сам узео да препишем своју преписку. Радио сам без икакве стрепње, јер сам веровао да ми машину нико неће имати образа да узме пошто сам је поштено платио.

Међутим, једног дана чух да су жандарми из Пожете дошли Мирослављевој кући, извршили претрес и однели му писаћу машину. То је био сигнал да и мени сваког часа могу да бану незвани гости. Одмах сам направио дрвено сандуче, у њета машин^а ставио, извадио неколико цигала из пода у згради брвнари и *ту* ископао рупу. У њу сам хтео да сакријем сандуче са машином

Кжо је рупа била веома влажна, мапшну сам однео на таван зграде и затрпао је у некакве крпе.

После неколико дана дође жандарм Милован Вучковмћ и показа ми решење за претрес: тражи се писаћа машина. Међутим, он је само „обичаја ради" ушао у кућу и написао „записник" да је извршио претрес и да писаћу машину није нашао.

Машина је и даље мировала на тавану. Нешто ме је копкало да је узмем у руке, али сам страховао од новог претреса.

Мој рођак Добросав Маслаћ из Доње Добриње пошао је у Београд и навратио мојој кући да преноћи. Све му испричам о писаћој машини и замолим га да је понесе у Београд, тамо да је прода и купи ми другу. Али обавезно да ми донесе и рачун. Сматрао сам, кад будем имао рачун оверен од продавца, машину ми нико неће узети. Дао сам му и 3000 динара да доплати.

И, заиста, Добросав једног јутра бану са новом машином марке „оливети" у рукама. Била је нешто мања од „адлерице", али сасвим нова и, што је најважније, донео ми је и рачун од продавца, на коме је писало да сам је ја купио, за 6000 динара, у трговини Ранка Лукача, у Београду.

Опет су пролазници могли да чују откуцаје моје писаће машине.

Једном ме Милован Николић замоли да му дам писаћу мапшну „да само нешто откуца". Нисам могао да му одрекнем. Он се био определио за партизанеки покрет и учествовао је у борби против четника кад оу они били напали Пожегу. Сада се налазио код куће. Брзо ми је вратио машину. То се догодило још два пута. Четврти пут није ми машину вратио: отишао је у четнике и однео је са собом.

Од тада своју писаћу машину нисам могао никако да повратим. Она више није ни била у Миловановим рукама, већ у четничком „штабу". Најпре се налазила код некога поручника Неранџића, који је становао у кући Живорада Тешића. А како се четнички штаб често сељакао, машини се изгубио сваки траг.

У мутно јесење свитање обрео се пред мојом кућом Милија Васиљевић из Миљаковине. Рече да је четнички штаб био у његовој кући, да су четници некуд отишли и оставили писаћу машину. Чуо је да је моја, па ми јавља да је узмем док се нису вратили.

Би ми мило и одмах пођем са њим.

Али већ идућег дана четници дођу у Глумач, сместе штаб у кућу Миленка Николића и, у сумрак, пошаљу Мија Л. Николића да им донесе писаћу машину. Одговорим му да сам је послао у Београд, ради оправке, јер се покварила.

Четник оде, а ја писаћу машину одмах у торбу и дадох је брату Милану да је однесе у Пожегу и даде је Максиму Николићу, пекару (брату наше ујне), да је негде сакрије.

Тамјан Милан замаче у сумрак, а неко опет испред куће поче да ме зове. Сад су место једног наоружаног, дошла три четника с пушкама:

— Наредио је мајор Ђокић да нам одмах даш писаћу машину! Ако нећеш, мораш поћи са нама!..

Знао сам да их не вреди убеђивати, па сам рекао да сачекају док се обујем. А ујак (мој поочим) нервозно шета по кући, псује кроз зубе и полушапатам говори:

— 'Оћеш да даш главу за писаћу машину! ..

Извели су ме пред омањег, дежмекастог, брадатог четника у сукненом оделу, који је седео у соби осветљеној малокрвним сјајем петролејске лампе. Он је извесно време ћутао и мерио ме мрачним погледом. Затим је рекао, једва савлађујући бес:

— Зашто ти, Момчило, не даш писаћу машину?

Поновио сам пређашњу причу.

— Шта си јој „покварио“?

— Сломил се слово А.

— Лажеш! Ми смо у њу стављали по осам примерака, па ништа. А тим чим си је узео „сломио А“! Него, одмах да донесеш машину!

— Истину сам рекао.

— А по коме си је „послао у Београд“?

— По Добривоју Целебџићу, зету Максима Николића. Јуче су били Врачеви, он је долазио на славу.. >

— Лажеш! — поново грму четнички официр. — Бирај: или ћеш дати писаћу машину или ћеш добити 25 батина по туру!

— Како ћу дати оно чега немам?

— На извршење!

Утом се отворише врата. У собу уђе домаћин.

— Господине мајоре, — рекао је Миленко, — Момчило швори истину. Ја сам на железничкој станици видео Добривоја, отишао у Београд. У руци је однео неко сандученце, рекао ми је да је писаћа машина...

Ђокић се испитивачки загледа у њега, али поверова, те такс прођох без батина.

Машина је дуго боравила у Максимовој шупи за дрва. Четници су је често тражили, те и кад сам је донео нисам смео шњој да пишем. Дочекала је ослобођење на згради Тихомира Ђокића, затрпана крпама. И данас ме лепо служи.

Момчило ТЕШИЋ